

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน ในอำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา

Extension for Participation Operations of members Palm Oil Collaborative Farmers in Meuang Phang Nga District Phang Nga Province

นพดล ภัคดี¹, จินดา ขลิบทอง², เฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญ³

¹⁻³เกษตรศาสตร์และสหกรณ์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, noppadon_1pk@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สังคม และเศรษฐกิจของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ ปาล์มน้ำมัน 2) เพื่อศึกษาความสำคัญและการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน 3) เพื่อเปรียบเทียบการได้รับและความต้องการการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน 4) เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน และ 5) เพื่อวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน

ประชากรที่ศึกษา คือ เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันและเป็นสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน ในอำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา ที่ขึ้นทะเบียนกับกรมส่งเสริมการเกษตร ปี พ.ศ. 2566 จำนวน 135 ราย กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 102 ราย สุ่มตัวอย่างแบบง่าย ใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าทีแบบจับคู่ และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 59.64 ปี มีสถานภาพการสมรส จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีสถานะเป็นสมาชิกในกลุ่มแปลงใหญ่ มีพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน เฉลี่ย 9.96 ไร่ การถือครองที่ดินเป็นของตนเอง มีรายได้จากการปลูกปาล์มน้ำมัน เฉลี่ย 318,468.62 บาท/ปี ใช้เงินทุนของตนเองในการทำสวนปาล์มน้ำมัน 2) เกษตรกรมีระดับการให้ความสำคัญในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.42) ขณะที่ระดับระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 1.68) 3) เกษตรกรมีปัญหาการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมันในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.26) 4) เกษตรกรได้รับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมันในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.15) แต่เกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมันในระดับมากที่สุด (4.82) และ 5) แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน ได้แก่ นักส่งเสริมการเกษตรมีบทบาทสำคัญในการให้ความรู้ สนับสนุน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ ผ่านสื่อบุคคล เช่น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ผู้นำชุมชน และเกษตรกรต้นแบบ รวมถึงสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยใช้วิธีการที่เหมาะสมกับ

กลุ่มเป้าหมาย เช่น การเยี่ยมชม การสาธิต การอบรม และการศึกษาดูงาน เพื่อกระตุ้นให้เกษตรกร ตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมและนำไปปฏิบัติ ซึ่งจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานของกลุ่มแปลงใหญ่ได้ดียิ่งขึ้น

คำหลัก: การส่งเสริม การมีส่วนร่วม การดำเนินงานกลุ่ม ปาล์มน้ำมัน

Abstract

The objectives of this research were to 1) study personal, social, and economic conditions of palm oil collaborative farming group members 2) study the significance and participation in the operations of members of oil palm collaborative farming group 3) compare the receiving and needs for extension in the participation of oil palm collaborative farming group members and 5) analyze the extension guidelines in the participation of oil palm collaborative farming group members.

The population of this study was 135 oil palm farmers who were members of oil palm collaborative farming group in Mueang Phang Nga district, Phang Nga province who had registered with the department of agricultural extension in 2023. The sample size of 102 people was determined by using Taro Yamane formula with the error value of 0.05 through simple random sampling method. Interview forms were used in data collection. Data were then analyzed by using statistics such as frequency distribution, percentage, minimum value, maximum value, mean, standard deviation, T-test, and content analysis.

The results of the research found that 1) most of the farmers (67.8%) were male with the average age of 59.64 years old. They were married, completed early secondary school education level, were member of collaborative farming group, had the average area for oil palm production of 9.96 Rai, owned their own land, earned the average income from oil palm production of 318,468.62 Baht/year, and used their personal fund in oil palm production. 2) Farmers had the level of significance at the highest level and had the level of participation at the lowest level. 3) Farmers faced with the problem in the participation as oil palm collaborative farming members at the highest level. 4) Farmers received the participation extension as oil palm collaborative farming members at the low level. They needed the participation extension as oil palm collaborative members at the highest level. 5) Extension guidelines in the participation in the operations of oil palm collaborative farming group included the aspect that the agricultural extension officers should have the key roles in providing knowledge, support, and participation extension of collaborative farming group member through personal media such as agricultural

extension officers, community leaders, and model farmers along with publication media and electronic media with appropriate methods as per the targeted group such as visitation, demonstration, training, and field trips in order to motivate farmers to realize the significance of participation and to adopt it to increase the higher efficiency in the operation of the collaborative farming group.

Keywords: Extension, participation, group operation, oil palm

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่ เป็นการดำเนินงานของกรมส่งเสริมการเกษตร โดยเน้นการรวมกลุ่มของเกษตรกรรายย่อยในพื้นที่ โดยวางระบบการผลิตและการบริหารจัดการในแนวทางเดียวกัน เพื่อลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต โดยเน้นการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ตามนโยบายการตลาดนำการผลิต นำไปสู่การจัดการสินค้าเกษตรสู่สมดุระหว่างอุปสงค์และอุปทาน และสร้างเสถียรภาพของราคาสินค้าเกษตรได้อย่างมั่นคงในอนาคตตามแผนปฏิรูปการเกษตร โดยมีเกษตรกรเป็นเจ้าของพื้นที่และร่วมกันดำเนินการบริหารจัดการการผลิต ทั้งนี้ การกำหนดพื้นที่เป้าหมายของเกษตรแปลงใหญ่ จะดำเนินการในพื้นที่ต่างๆ เช่น พื้นที่ปฏิรูปที่ดิน พื้นที่ในเขตชลประทาน หรือพื้นที่เกษตรกรทั่วไป โดยเกษตรกรสมาชิกแปลงใหญ่จะร่วมกันกำหนดเป้าหมายการผลิต การถ่ายทอดเทคโนโลยี การลดต้นทุนการผลิต การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตทุกขั้นตอน จนถึงเชื่อมโยงตลาด การดำเนินการตามระบบส่งเสริมเกษตรแปลงใหญ่ จะก่อให้เกิดความร่วมมือในการผลิต โดยเกษตรกรหรือองค์กรเกษตรกรในพื้นที่ที่ได้มีการดำเนินกิจกรรมที่ใกล้เคียงกันหรือติดต่อกันเป็นแปลงใหญ่ ทำให้เกิดขนาดเศรษฐกิจที่ใหญ่ขึ้น (Economy of Scale) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกร สร้างความเข้มแข็งและพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างกลุ่มเกษตรกร วิสาหกิจชุมชน และสหกรณ์ รวมถึงการเชื่อมโยงไปถึงผู้ประกอบการภาคเอกชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกษตรกรสามารถลดต้นทุนการผลิต มีผลผลิตต่อหน่วยเพิ่มขึ้น ผลผลิตมีคุณภาพได้มาตรฐาน ซึ่งจะช่วยพัฒนาเกษตรกรให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีการพัฒนาเชิงพื้นที่ตามศักยภาพ สู่การพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตรตามความต้องการของตลาด และเป็นการเพิ่มอำนาจการต่อรองของเกษตรกรตลอดกระบวนการผลิตตลอดโซ่อุปทาน (คู่มือโครงการส่งเสริมการเกษตร)

ในพื้นที่อำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา อาชีพหลัก คือ เกษตรกรปาล์มน้ำมัน ซึ่งมีพื้นที่เหมาะสมต่อการปลูกปาล์มน้ำมัน เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันได้ดำเนินการตามนโยบายกรมส่งเสริมการเกษตร คือ การรวมกลุ่มกันเพื่อดำเนินงานตามโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ เป็นเกษตรกรกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน จำนวน 3 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน หมู่ที่ 1 ตำบลทุ่งคาโงก 2) กลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมันหมู่ที่ 6 ตำบลบางเตย และ 3) กลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมันสหกรณ์การเกษตร หานหงส์-ตากแดด จำกัด ที่จัดตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2560-2561 โดยสมาชิกภายในกลุ่มได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีต่างๆ มีการรวมกลุ่มของเกษตรกรในการทำกิจกรรมต่างๆ อาทิ การทำปุ๋ยหมัก การอบรมถ่ายทอดความรู้จากหน่วยงานในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งทำให้เกษตรกรได้รับความรู้และพัฒนาศักยภาพของตนเอง แต่การรวมกลุ่มยัง

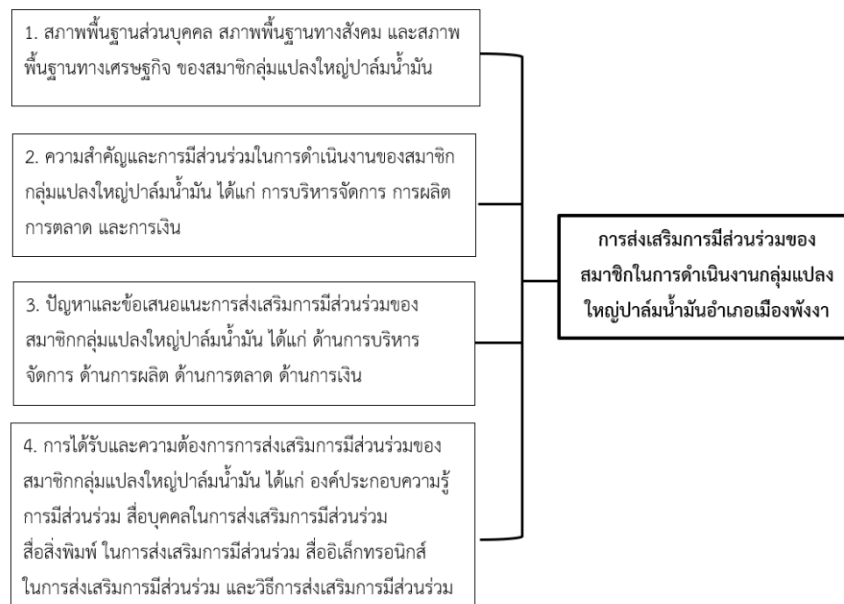
ขาดความเข้มแข็ง ขาดการมีส่วนร่วมของสมาชิก เนื่องจากเกษตรกรที่เป็นสมาชิกยังไม่ทราบถึงความแตกต่างของการรวมกลุ่มการผลิตปาล์มน้ำมัน ประกอบกับวิธีการแบบเดิมที่เคยทำกันมา กับการเป็นสมาชิกและต้องปรับเปลี่ยนวิธีการ และเมื่อเป็นสมาชิกกลุ่มแล้วจะมีการให้สมาชิกเข้าร่วมประชุมกลุ่มเพื่อรับฟังปัญหา ข้อเสนอแนะอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเกษตรกรบางรายอาจจะไม่มีเวลา เกษตรกรผู้สูงอายุ ทำให้ไม่สามารถเข้าร่วมการประชุมได้ ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานน้อย และเกิดปัญหาเรื่องการบริหารจัดการกลุ่มไม่ดีพอ

ดังนั้น จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงมีความสำคัญในการศึกษาการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมันในอำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา โดยศึกษาสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน ปัญหาและข้อเสนอแนะการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน เพื่อเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์หาแนวทางพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการและการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมันให้เกิดความเข้มแข็ง เพิ่มมูลค่าทรัพยากร ให้ตรงกับความต้องการของกลุ่มแปลงใหญ่ สามารถสร้างรายได้ และสามารถพึ่งพาตนเองในระยะยาวได้อย่างเข้มแข็งและมั่นคง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สังคม และเศรษฐกิจของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน
2. เพื่อศึกษาความสำคัญและการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน
3. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน
4. เพื่อเปรียบเทียบการได้รับและความต้องการการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน
5. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน

กรอบแนวคิด

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานงานวิจัย

1. เกษตรกรมีระดับการให้ความสำคัญและการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมันที่แตกต่างกัน
2. เกษตรกรมีระดับการได้รับและความต้องการการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมันที่แตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมันในเขตอำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา โดยเป็นผู้ที่ได้ขึ้นทะเบียนกับกรมส่งเสริมการเกษตรในปี พ.ศ. 2566 โดยใช้สูตรคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างของ ทาโร ยามาเน (Taro Yamane) โดยกำหนดระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีจำนวน 102 รายของประชากรที่ใช้ในการวิจัยทั้งหมด จากนั้นทำการสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่ายให้ได้ตัวอย่างตามขนาดของกลุ่มตัวอย่าง และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าทีแบบจับคู่ และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ มีลักษณะคำถามทั้งแบบปลายปิดและปลายเปิด ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ตอน ประกอบด้วย (1) สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สังคม และเศรษฐกิจของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน (2) ความสำคัญและการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน โดยแบ่งการประเมินออกเป็น 4 ด้าน ประกอบด้วย 1)ด้านการบริหารจัดการ จำนวน 20 ข้อ (3) ปัญหาและข้อเสนอแนะการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน (4) การได้รับและความต้องการการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน

3. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ทำการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยการตรวจสอบความตรงในเนื้อหา (Content validity) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ได้ค่า IOC เท่ากับ 0.958 และตรวจสอบความเที่ยง (Reliability Consistency) กับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา จำนวน 30 ราย ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของครอนบาค ตอนที่ 2 เท่ากับ 0.974 ตอนที่ 3 เท่ากับ 0.955 และตอนที่ 4 เท่ากับ 0.827

ผลการวิจัย

1. สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สังคม และเศรษฐกิจของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน

1.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 59.64 ปี มีสถานภาพสมรส จบระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

1.2 สภาพพื้นฐานทางสังคม เกษตรกรได้รับแหล่งข้อมูลข่าวสารด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่จากเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ การเป็นสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่จำนวน 6 ปี ได้รับการชักชวนจากผู้นำชุมชน

1.3 สภาพทางเศรษฐกิจ เกษตรกรมีอาชีพหลักเกษตรกร มีพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมดเฉลี่ย 11.058 ไร่ มีพื้นที่ปลูกปาล์มทั้งหมดเฉลี่ย 9.9608 ไร่ มีลักษณะการถือครองที่ดินเป็นของตนเอง มีรายได้จากการปลูกปาล์มน้ำมัน (ม.ค.-ธ.ค. 2566) เฉลี่ย 318,468.627 บาท มีรายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 49,671.039 บาท

2. ความสำคัญและการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน

2.1 ระดับการให้ความสำคัญในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน พบว่าเกษตรกรมีระดับการให้ความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุดทุกประเด็น ได้แก่ (1) ด้านการบริหารจัดการ (2) ด้านการผลิต (3) ด้านการตลาด (4) ด้านการเงิน

2.2 ระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน พบว่าเกษตรกรมีระดับการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับน้อยจำนวน 1 ประเด็น ได้แก่ (1) ด้านการผลิต รองลงมา เกษตรกรมีระดับการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับน้อยที่สุด จำนวน 3 ประเด็น ได้แก่ (1) ด้านการบริหารจัดการ (2) ด้านการตลาด และ (3) ด้านการเงิน

ตาราง 1 สรุปผลความสำคัญและการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน n=102

การดำเนินงาน	ระดับความสำคัญ		ระดับการมีส่วนร่วม	
	ค่าเฉลี่ย	แปลผล	ค่าเฉลี่ย	แปลผล
	(SD)		(SD)	
1. ด้านการบริหารจัดการ	4.61 (.459)	มากที่สุด	1.76 (.860)	น้อยที่สุด
2. ด้านการผลิต	4.52 (.473)	มากที่สุด	1.81 (.774)	น้อย
3. ด้านการตลาด	4.26 (.561)	มากที่สุด	1.70 (.881)	น้อยที่สุด
4. ด้านการเงิน	4.30 (.496)	มากที่สุด	1.47 (.940)	น้อยที่สุด
ค่าเฉลี่ย	4.42 (.497)	มากที่สุด	1.68 (.863)	น้อยที่สุด

การแปลผล 1.00-1.80 = น้อยที่สุด 1.81-2.60 = น้อย 2.61-3.40 = ปานกลาง 3.41-4.20 = มาก 4.21-5.00 = มากที่สุด

3. ปัญหาและข้อเสนอแนะการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน

3.1 ระดับปัญหาการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน พบว่าเกษตรกรมีระดับปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 2 ประเด็น ได้แก่ (1) การผลิต และ (2) การตลาด รองลงมาเกษตรกรมีระดับปัญหาอยู่ในระดับมาก จำนวน 2 ประเด็น ได้แก่ (1) การบริหารจัดการ และ (2) การเงิน

3.2 ข้อเสนอแนะ พบว่า (1) เกษตรกรต้องการให้หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่น สนับสนุนในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนกู้ยืมที่มีความเหมาะสมแก่เกษตรกร (2) เกษตรกรต้องการให้เจ้าหน้าที่ให้ความรู้ คำแนะนำ และความสำคัญของการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานกลุ่มแปลงใหญ่

ตาราง 2 สรุปผลปัญหาการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน

n=102

ปัญหาการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิก	ระดับของปัญหา		
	$\bar{x}$	SD.	แปลผล
1. ด้านการบริหารจัดการ	4.20	.789	มาก
2. ด้านการผลิต	4.45	.607	มากที่สุด
3. การตลาด	4.41	.647	มากที่สุด
4. ด้านการเงิน	4.00	.752	มาก
ค่าเฉลี่ย	4.26	.698	มากที่สุด

การแปลผล 1.00-1.80 = น้อยที่สุด 1.81-2.60 = น้อย 2.61-3.40 = ปานกลาง 3.41-4.20 = มาก 4.21-5.00 = มากที่สุด

4. การได้รับและความต้องการการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน

4.1 การได้รับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน พบว่าเกษตรกรมีระดับการได้รับ อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 1 ประเด็น ได้แก่ (1) ความรู้ในการส่งเสริม รองลงมาเกษตรกรมีระดับการได้รับ อยู่ในระดับน้อย จำนวน 3 ประเด็น ได้แก่ (1) สื่อบุคคล (2) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และ (3) สื่อกิจกรรมในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม และ เกษตรกรมีระดับการได้รับ อยู่ในระดับน้อยที่สุด จำนวน 1 ประเด็น ได้แก่ (1) สื่อสิ่งพิมพ์

4.2 ความต้องการการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน พบว่าเกษตรกรมีระดับความต้องการ อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 5 ประเด็น ได้แก่ (1) ความรู้ในการส่งเสริม (2) สื่อบุคคล (3) สื่อสิ่งพิมพ์ (4) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และ (5) สื่อกิจกรรมในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม

ตาราง 3 สรุปผลการได้รับและความต้องการการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน

n=102

ประเด็นองค์ประกอบความรู้	ระดับการได้รับ		ระดับความต้องการ	
	ค่าเฉลี่ย (SD)	แปลผล	ค่าเฉลี่ย (SD)	แปลผล
1. ความรู้ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม	2.68 (1.826)	ปานกลาง	4.89 (.392)	มากที่สุด
2. สื่อบุคคลการส่งเสริมการมีส่วนร่วม	2.47 (.722)	น้อย	4.91 (.367)	มากที่สุด
3. สื่อสิ่งพิมพ์การส่งเสริมการมีส่วนร่วม	1.32 (.657)	น้อยที่สุด	4.66 (.761)	มากที่สุด
4. สื่ออิเล็กทรอนิกส์การส่งเสริมการมีส่วนร่วม	1.80 (.852)	น้อย	4.68 (.676)	มากที่สุด
5. สื่อกิจกรรมในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม	2.49 (.901)	น้อย	4.96 (.138)	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	2.15 (.991)	น้อย	4.82 (.466)	มากที่สุด

การแปลผล 1.00-1.80 = น้อยที่สุด 1.81-2.60 = น้อย 2.61-3.40 = ปานกลาง 3.41-4.20 = มาก

5. ทดสอบสมมติฐาน

5.1 การเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการให้ความสำคัญและระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน โดยใช้สถิติการทดสอบค่าที (Paired t-test) พบว่าเกษตรกรมีระดับการให้ความสำคัญและระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมันที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติยิ่งที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 ($p < 0.05$) ทุกประเด็น กล่าวคือ

เกษตรกรให้ความสำคัญมากกว่าการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมันในทุกประเด็น ประกอบด้วย
1) ด้านการบริหารจัดการ 2) ด้านการผลิต 3) ด้านการตลาด และ 4) ด้านการเงิน

ตาราง 4 สรุปผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการให้ความสำคัญและระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน

n=102

การมีส่วนร่วมใน การดำเนินงาน	ความสำคัญ			การมีส่วนร่วม			การเปรียบเทียบ	
	ค่าเฉลี่ย	SD.	แปลผล	ค่าเฉลี่ย	SD.	แปลผล	t	P Value
1. ด้านการบริหารจัดการ	4.61	.165	มากที่สุด	1.85	.681	น้อย	45.219	.000*
2. ด้านการผลิต	4.53	.209	มากที่สุด	1.81	.577	น้อย	53.792	.000*
3. ด้านการตลาด	4.36	.300	มากที่สุด	1.67	.733	น้อยที่สุด	47.389	.000*
4. ด้านการเงิน	4.30	.329	มากที่สุด	1.47	.841	น้อย	42.402	.000*

การแปลผล 1.00-1.80 = น้อยที่สุด 1.81-2.60 = น้อย 2.61-3.40 = ปานกลาง 3.41-4.20 = มาก 4.21-5.00 = มากที่สุด

*มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญยิ่งที่ 0.05 , **มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญยิ่งที่ 0.01

5.2 การเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการได้รับและระดับความต้องการการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน โดยใช้สถิติการทดสอบค่าที (Paired t-test) พบว่าเกษตรกรมีระดับการได้รับและระดับความต้องการการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมันที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติยิ่ง ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 ($p < 0.05$) ทั้ง 5 ประเด็น กล่าวคือ เกษตรกรมีความต้องการมากกว่าการได้รับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมันในทุกประเด็น ประกอบด้วย 1) องค์กรประกอบความรู้ด้านการมีส่วนร่วม 2) สื่อบุคคลในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม 3) สื่อสิ่งพิมพ์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม 4) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม 5) สื่อกิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วม

ตาราง 5 สรุปผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการได้รับและระดับความต้องการการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน

n=102

การส่งเสริมการมีส่วนร่วม	การได้รับ			ความต้องการ			การเปรียบเทียบ	
	ค่าเฉลี่ย	SD.	แปลผล	ค่าเฉลี่ย	SD.	แปลผล	t	P Value
1. ความรู้ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม	2.68	.761	ปานกลาง	4.89	.222	มากที่สุด	-23.994	.000*
2. สื่อบุคคลในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม	2.47	.584	น้อย	4.91	.270	มากที่สุด	-32.417	.000*
3. สื่อสิ่งพิมพ์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม	1.32	.579	น้อยที่สุด	4.66	.646	มากที่สุด	-30.378	.000*
4. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม	1.80	.624	น้อยที่สุด	4.68	.704	มากที่สุด	-26.885	.000*
5. สื่อกิจกรรมในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม	2.49	.832	น้อย	4.96	.080	มากที่สุด	-28.169	.000*

การแปลผล 1.00-1.80 = น้อยที่สุด 1.81-2.60 = น้อย 2.61-3.40 = ปานกลาง 3.41-4.20 = มาก 4.21-5.00 = มากที่สุด

*มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญยิ่งที่ 0.05 , **มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญยิ่งที่ 0.01

6. การวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมันในอำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา

จากผลการวิจัยข้อที่ 1 ถึงข้อที่ 5 ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยมาทำการวิเคราะห์ จากนั้นนำมาสังเคราะห์โดยใช้แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร ทฤษฎีการสื่อสารของเบอร์โลว์ (SMCR Model) ทฤษฎีการยอมรับนวัตกรรมของเวอร์เรต เอ็ม โรเจอร์ส กำหนดเป็นแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมันในอำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา

6.1 การวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริม ผลการศึกษาจากข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย

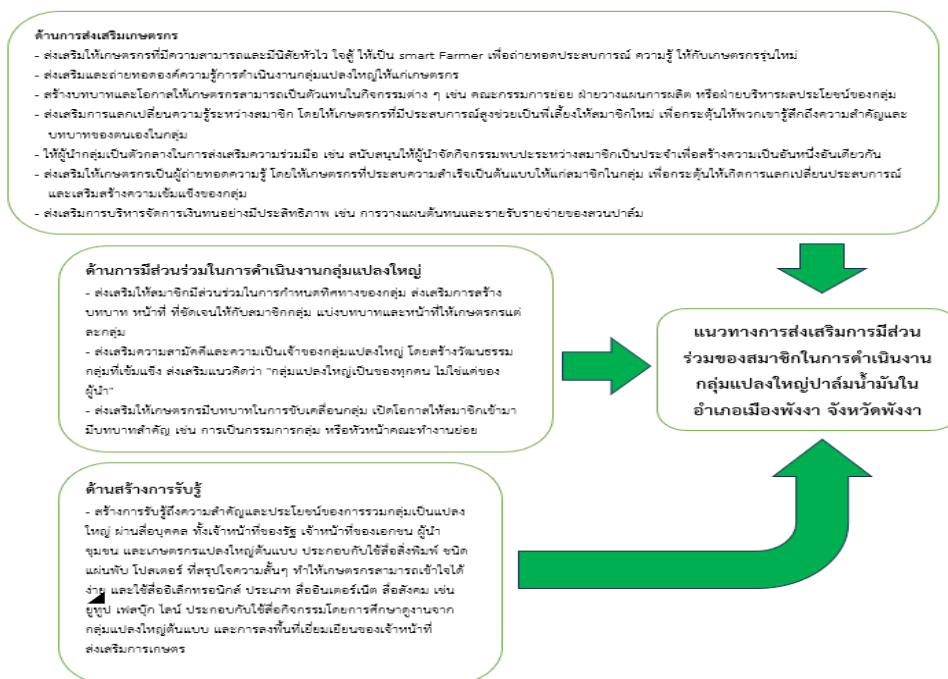
ตาราง 6 แสดงการวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมันในอำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา

ปัจจัย	ข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย	แนวทางการส่งเสริม
1. ส่วนบุคคล	- เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย - เกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 59.64 ปี - เกษตรกรส่วนใหญ่จบการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น	- ส่งเสริมให้เกษตรกรที่มีความสามารถและหัวใจสู้ ให้เป็น smart Farmer เพื่อถ่ายทอดประสบการณ์ ความรู้ ให้กับเกษตรกรรุ่นใหม่ - ส่งเสริมและถ่ายทอดองค์ความรู้การดำเนินงานกลุ่มแปลงใหญ่ให้แก่เกษตรกร
2. สังคม	- เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งทางสังคม - เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ 7 ปี - เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับการชักชวนจากผู้นำในการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่	- สร้างบทบาทและโอกาสให้เกษตรกรที่ไม่มีตำแหน่งทางสังคม ส่งเสริมให้เกษตรกรที่ไม่มีตำแหน่งทางสังคมสามารถเป็นตัวแทนในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น คณะกรรมการย่อยฝ่ายวางแผนการผลิต หรือฝ่ายบริหารผลประโยชน์ของกลุ่ม - ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างสมาชิก โดยให้เกษตรกรที่มีประสบการณ์สูงช่วยเป็นที่ปรึกษาให้สมาชิกใหม่ เพื่อกระตุ้นให้พวกเขารู้สึกถึงความสำคัญและบทบาทของตนเองในกลุ่ม - ให้ผู้นำกลุ่มเป็นตัวกลางในการส่งเสริมความร่วมมือ เช่น สนับสนุนให้ผู้นำจัดกิจกรรมพบปะระหว่างสมาชิกเป็นประจำ เพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
3. เศรษฐกิจ	- เกษตรกรส่วนใหญ่มีอาชีพหลักเกษตรกร - เกษตรกรมีพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน เฉลี่ย 9.96 ไร่	- ส่งเสริมให้เกษตรกรเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ โดยให้เกษตรกรที่ประสบความสำเร็จเป็นต้นแบบให้แก่สมาชิกในกลุ่ม เพื่อกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม

	- เกษตรกรทุกรายมีที่ดินเป็นของตนเอง - เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้เงินทุนของตนเองในการทำสวนปาล์มน้ำมัน	- แนะนำแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดินให้เกษตรกร เช่น การใช้เทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่ ระบบชลประทานที่เหมาะสม และการปลูกพืชแซมในสวนปาล์มเพื่อเพิ่มรายได้เสริม - ส่งเสริมการบริหารจัดการเงินทุนอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การวางแผนต้นทุนและรายรับรายจ่ายของสวนปาล์ม
4. ความสำคัญและการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน	- เกษตรกรส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมันอยู่ในระดับมากที่สุด และมีระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมันในระดับน้อย-น้อยที่สุด	- ส่งเสริมให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของกลุ่ม - ส่งเสริมการสร้างบทบาทหน้าที่ ที่ชัดเจนให้กับสมาชิกกลุ่ม แบ่งบทบาทและหน้าที่ให้เกษตรกรแต่ละกลุ่ม เช่น ตั้งคณะทำงานย่อย เช่น คณะทำงานด้านการตลาด คณะทำงานด้านเทคนิคการผลิต คณะทำงานด้านบริหารจัดการ ซึ่งจะทำให้สมาชิกมีบทบาทที่ชัดเจน
5. ปัญหาและข้อเสนอแนะการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน	- ปัญหาโดยรวมส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากที่สุด	- ส่งเสริมความสามัคคีและความเป็นเจ้าของของกลุ่มแปลงใหญ่ โดยสร้างวัฒนธรรมกลุ่มที่เข้มแข็ง ส่งเสริมแนวคิดที่ว่า "กลุ่มแปลงใหญ่เป็นของทุกคน ไม่ใช่แค่ของผู้ผู้นำ" - ส่งเสริมให้เกษตรกรมีบทบาทในการขับเคลื่อนกลุ่ม เปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามามีบทบาทสำคัญ เช่น การเป็นกรรมการกลุ่ม หรือหัวหน้าคณะทำงานย่อย
6. การได้รับความต้องการการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม	สมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่มีระดับความต้องการการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมันมากกว่าระดับการได้รับในทุกประเด็น	- สร้างการรับรู้ถึงความสำคัญและประโยชน์ของการรวมกลุ่มเป็นแปลงใหญ่ ผ่านสื่อบุคคล ทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐ เจ้าหน้าที่ของเอกชน ผู้นำชุมชน และเกษตรกรแปลงใหญ่ต้นแบบ ประกอบกับใช้สื่อสิ่งพิมพ์ ชนิดแผ่นพับ โปสเตอร์ ที่สรุปใจความสั้นๆ ทำให้เกษตรกรสามารถเข้าใจได้ง่าย และใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ประเภท สื่ออินเทอร์เน็ต สื่อสังคม เช่น ยูทูป เฟสบุ๊ก ไลน์ ประกอบกับใช้สื่อกิจกรรม

แปลงใหญ่
ปาล์มน้ำมัน

โดยการศึกษาดูงานจากกลุ่มแปลงใหญ่ต้นแบบ และการลง
พื้นที่เยี่ยมเยียนของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

ภาพ 2 แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน
ในอำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา

ในการกำหนดแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมันในอำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา นั้น จะต้องรู้ข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ ข้อมูลสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพพื้นฐานทางสังคม และสภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ความสำคัญและการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ ปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานกลุ่มแปลงใหญ่ การได้รับและความต้องการการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ เพื่อนำมาวิเคราะห์เป็นข้อมูลในแต่ละปัจจัย จนนำไปสู่แนวทางการส่งเสริม และสังเคราะห์เป็นแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมันในอำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา โดยอาศัยแบบจำลองการสื่อสาร SMCR ของเบอร์โล คือ นักส่งเสริมการเกษตร (Source: S) มีบทบาทในการกำหนดเนื้อหาหรือองค์ความรู้ในการส่งเสริม สนับสนุนและให้คำแนะนำในการผลิตข้าวตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Message: M) ผ่านสื่อบุคคล(Channel: C) ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ผู้นำชุมชน เกษตรกรต้นแบบ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยเลือกใช้วิธีการส่งเสริมที่เหมาะสมตามกลุ่มเป้าหมายได้แก่การเยี่ยมเยียนของเจ้าหน้าที่ การติดต่อที่สำนักงาน การสาธิต การบรรยาย/การอบรม การฝึก

ปฏิบัติ การศึกษาดูงาน เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกร อำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา ผู้รับสาร (Receiver: R) เห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่ม แปลงใหญ่ ซึ่งจะนำไปสู่การดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพต่อไป

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมันในอำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา สามารถอภิปรายผลประเด็นสำคัญ ดังนี้

1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพพื้นฐานทางสังคม และสภาพทางเศรษฐกิจ ของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ ปาล์มน้ำมัน มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้

1.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล

จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 59.64 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐพร สุขคำปา (2564) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมะขามในตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน พบว่า เกษตรกรร้อยละ 56.3 เป็นเพศชาย ขณะที่ วรรณมาส แสงประทุม (2560) ซึ่งอภิปรายได้ว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีอายุใกล้เคียงวัยเกษียณ และส่วนใหญ่จบระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จึงควรพัฒนาศักยภาพเกษตรกรให้เป็นเกษตรกรต้นแบบที่สามารถเป็นพี่เลี้ยงในการถ่ายทอดประสบการณ์สู่เกษตรกรรุ่นใหม่ ส่งเสริมการดำเนินงานแบบกลุ่มแปลงใหญ่อนาคตต่อไป

1.2 สภาพพื้นฐานทางสังคม

จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 88.2 ไม่มีตำแหน่งทางสังคม มีสถานะเป็นสมาชิกภายในกลุ่มแปลงใหญ่ ระยะเวลาการเป็นสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ 6 ปี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริรัตน์ เวชสิทธิ (2564) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งในชุมชน ร้อยละ 88.6 สอดคล้องกับ จิรนนท์ นนทะน้า (2564, น.1815) พบว่า เกษตรกรไม่มีตำแหน่งทางสังคม และภูธีร์รินทร์ ชันสัมฤทธิ์ (2564) พบว่า เกษตรกรร้อยละ 57.3 ไม่มีสถานภาพทางสังคม ซึ่งอภิปรายได้ว่า การที่เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งทางสังคมอาจจะรู้สึกละเลยความคิดเห็นของตนไม่มีน้ำหนักพอ ทำให้ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น หรือเสนอแนะแนวทางพัฒนาแปลงใหญ่อย่างเต็มที่ หรือถูกมองว่าไม่มีอิทธิพลหรือความสามารถในการกำหนดแนวทางของกลุ่มแปลงใหญ่ จึงควรพัฒนาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรที่ไม่มีตำแหน่งทางสังคม โดยการสร้างกลไกที่เปิดโอกาสให้เกษตรกรทุกคนมีบทบาท เช่น การจัดตั้งคณะทำงานย่อยที่เปิดให้ทุกคนสามารถเสนอความคิดเห็นได้ ส่งเสริมการฝึกอบรมภาวะผู้นำ เพื่อให้เกษตรกรมีความมั่นใจและพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการกลุ่ม ปรับโครงสร้างการบริหารกลุ่มแปลงใหญ่ให้เป็นธรรม โดยให้สมาชิกทุกคนสามารถเข้าถึงโอกาสและทรัพยากรอย่างเท่าเทียม กระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมผ่านแรงจูงใจ เช่น การให้รางวัลสำหรับผู้ที่มีบทบาทในการพัฒนาแปลงใหญ่

1.3 สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 60.8 ประกอบอาชีพหลักเกษตรกรกรรมมีพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด เฉลี่ย 11.05 ไร่ มีลักษณะการถือครองที่ดินเป็นของตนเอง และใช้เงินทุนของตนเองในการทำสวนปาล์มน้ำมัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เฉลิมพร ลำน้อย (2560) ศึกษา การผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกร อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดน่าน ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีอาชีพหลัก คือ การทำสวนลำไย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรีศนา หาญวิริยะพันธุ์ (2560) ศึกษา ระบบการผลิตและการตลาดลำไยส่งออก ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรทำสวนลำไย ซึ่งอภิปรายได้ว่า การที่เกษตรกรส่วนใหญ่มีที่ดินเป็นของตนเองและใช้เงินทุนส่วนตัวในการทำสวนปาล์มน้ำมัน ส่งผลให้พวกเขามีอิสระในการตัดสินใจและบริหารงานของตนเอง ซึ่งอาจทำให้บางคนไม่เห็นความจำเป็นในการเข้าร่วมกลุ่มแปลงใหญ่ อย่างไรก็ตาม หากกลุ่มสามารถเสนอผลประโยชน์ที่ชัดเจน เช่น การลดต้นทุน การเพิ่มอำนาจต่อรองทางการตลาด หรือการสนับสนุนทางเทคโนโลยีและการเงิน ก็อาจกระตุ้นให้เกษตรกรมีส่วนร่วมมากขึ้นได้

2 ความสำคัญและการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้

1) การให้ความสำคัญในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน พบว่า เกษตรกรมีระดับการให้ความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุดทุกประเด็น ได้แก่ (1) ด้านการบริหารจัดการ (2) ด้านการผลิต (3) ด้านการตลาด (4) ด้านการเงิน ประกอบด้วยประเด็นย่อยที่เกษตรกรมีระดับการให้ความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 10 ประเด็น ได้แก่ (1) การบริหารคณะกรรมการ/สมาชิก (2) การบริหารจัดการโครงสร้างองค์กรให้เข้มแข็ง (3) การสร้างเครือข่าย (4) การจัดหาและบริหารวัสดุ (5) กระบวนการผลิต (6) การจัดการผลผลิต (7) ด้านการติดตามและควบคุมผลผลิต (8) ผลผลิต (9) การส่งเสริมการตลาด และ (10) ด้านการเงิน รองลงมา เกษตรกรมีระดับการให้ความสำคัญ อยู่ในระดับมาก ในประเด็นด้านช่องทางการจัดจำหน่าย โดยการที่เกษตรกรให้ความสำคัญโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทำให้มีแนวโน้มไปในทิศทางที่ดี นักส่งเสริมต้องเร่งสร้างการรับรู้ให้เกษตรกรตระหนักถึงความสำคัญและประโยชน์ของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มแปลงใหญ่ที่ส่งเสริมให้กลุ่มแปลงใหญ่พัฒนาไปได้ต่อไป

2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน พบว่า เกษตรกรมีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยจำนวน 1 ประเด็น ได้แก่ (1) ด้านการผลิต รองลงมา เกษตรกรมีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยที่สุด จำนวน 3 ประเด็น ได้แก่ (1) ด้านการบริหารจัดการ (2) ด้านการตลาด และ (3) ด้านการเงิน ประกอบด้วยประเด็นย่อยที่เกษตรกรมีระดับการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับน้อย จำนวน 5 ประเด็น ได้แก่ (1) การบริหารคณะกรรมการ/สมาชิก (2) การบริหารจัดการโครงสร้างองค์กรให้เข้มแข็ง (3) การจัดหาและบริหารวัสดุ (4) การจัดการผลผลิต และ (5) ผลผลิต รองลงมา เกษตรกรมีระดับการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับน้อยที่สุด จำนวน 6 ประเด็น ได้แก่ (1) การสร้างเครือข่าย (2) กระบวนการผลิต (3) การติดตามและควบคุมการผลิต (4) ช่องทางการจัดจำหน่าย (5) การส่งเสริมการตลาด และ (6) การเงิน ซึ่งอภิปรายได้ว่า การที่เกษตรกรมีระดับการมีส่วนร่วมต่ำ ส่งผลกระทบต่อความเข้มแข็งของกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมันในหลายด้าน ทั้งการบริหารจัดการ การพัฒนา

ศักยภาพสมาชิก และความสามารถในการแข่งขันทางการตลาด หากไม่มีการปรับปรุงแนวทางเพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มอาจเผชิญกับปัญหาในการดำเนินงานและสูญเสียโอกาสในการเติบโต ดังนั้น จำเป็นต้องมีมาตรการที่เหมาะสม เพื่อกระตุ้นให้เกษตรกรเข้ามามีบทบาทมากขึ้น เพื่อให้กลุ่มสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3 ปัญหาและข้อเสนอแนะการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้

จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีระดับปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 2 ประเด็น ได้แก่ (1) การผลิต และ (2) การตลาด รองลงมาเกษตรกรมีระดับปัญหาอยู่ในระดับมาก จำนวน 2 ประเด็น ได้แก่ (1) การบริหารจัดการ และ (2) การเงิน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริรัตน์ เวชสิทธิ์ (2564) พบว่า เกษตรกรมีปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่มแปลงใหญ่ภาพรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.41 เมื่อพิจารณาในประเด็นย่อย พบว่า เกษตรกรขาดการมีส่วนร่วมในการวางแผน ขาดการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน ขาดการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ มีปัญหาอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.64, 3.63 และ 3.61 ตามลำดับ และมีปัญหาขาดการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.90 ซึ่งอภิปรายผลได้ว่า การที่เกษตรกรประสบปัญหาในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านการผลิตและการตลาดในระดับมากที่สุด ส่งผลให้สมาชิกกลุ่มมุ่งเน้นไปที่การแก้ปัญหาของตนเองมากกว่าการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มแปลงใหญ่ หากไม่มีมาตรการที่เหมาะสมในการช่วยเหลือ อาจทำให้การดำเนินงานของกลุ่มอ่อนแอและไม่สามารถพัฒนาไปได้อย่างยั่งยืน ดังนั้น ภาครัฐ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และกลุ่มแปลงใหญ่เอง ควรมีแนวทางที่เป็นรูปธรรมในการลดอุปสรรคของเกษตรกรเพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมในกลุ่มให้มากขึ้น

4 การได้รับและความต้องการการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้

1) การได้รับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน พบว่า เกษตรกรมีระดับการได้รับ อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 1 ประเด็น ได้แก่ (1) ความรู้ในการส่งเสริม รองลงมา เกษตรกรมีระดับการได้รับ อยู่ในระดับน้อย จำนวน 3 ประเด็น ได้แก่ (1) สื่อบุคคล (2) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และ (3) สื่อกิจกรรมในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม และเกษตรกรมีระดับการได้รับ อยู่ในระดับน้อยที่สุด จำนวน 1 ประเด็น ได้แก่ (1) สื่อสิ่งพิมพ์ ซึ่งแตกต่างกับงานวิจัยของ เฉลิมพร ลำน้อย (2560) ศึกษาการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรอำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรได้รับความรู้จากช่องทางการส่งเสริมความรู้ในการผลิตลำไยคุณภาพจากสื่อต่างๆ ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ซึ่งอภิปรายได้ว่า การที่เกษตรกรได้รับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมระดับปานกลางส่งผลให้พวกเขายังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของกลุ่มแปลงใหญ่ ขาดแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมทำให้กลุ่มขาดความเข้มแข็งและไม่สามารถใช้ประโยชน์จากการรวมกลุ่มได้อย่างเต็มที่ ดังนั้นควรมีการพัฒนาแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิก เพื่อให้กลุ่มสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและสร้างความเข้มแข็งในระยะยาว

2) ความต้องการการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน พบว่าเกษตรกรมีระดับความต้องการ อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 5 ประเด็น ได้แก่ (1) ความรู้ในการส่งเสริม (2) สื่อบุคคล (3) สื่อสิ่งพิมพ์ (4) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และ (5) สื่อกิจกรรมในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิรวุฒิ มงคล (2557) ได้ศึกษาความต้องการส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่ของเกษตรกรในจังหวัดสกลนคร พบว่า เกษตรกรมีความต้องการส่งเสริมแบบรายบุคคล ซึ่งมีความต้องการในระดับมากในประเด็นการเยี่ยมเยียนในพื้นที่ รองลงมาต้องการในระดับมากที่สุดในประเด็นไปพบเจ้าหน้าที่ด้วยตนเอง ซึ่งอภิปรายผลได้ว่าการที่เกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรมีความต้องการพัฒนาและเข้าร่วมกลุ่มแปลงใหญ่มากขึ้น อย่างไรก็ตาม หากไม่มีการสนับสนุนที่เพียงพอ อาจทำให้แรงจูงใจลดลง ส่งผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมและความเข้มแข็งของกลุ่มในระยะยาว ดังนั้น ควรมีมาตรการที่เหมาะสมในการตอบสนองต่อความต้องการของสมาชิก เพื่อให้การดำเนินงานของกลุ่มมีประสิทธิภาพ

5 การทดสอบสมมติฐาน

5.1 สมมติฐานที่ 1 เกษตรกรมีระดับการให้ความสำคัญและระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมันที่แตกต่างกัน

จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีระดับการให้ความสำคัญและระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมันที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 ($p < 0.05$) ทุกประเด็น กล่าวคือ เกษตรกรให้ความสำคัญมากกว่าการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมันในทุกประเด็น ประกอบด้วย 1) ด้านการบริหารจัดการ 2) ด้านการผลิต 3) ด้านการตลาด และ 4) ด้านการเงิน

5.2 สมมติฐานที่ 2 เกษตรกรมีระดับการได้รับการส่งเสริมและระดับความต้องการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมันที่แตกต่างกัน

การศึกษาพบว่า เกษตรกรมีระดับการได้รับและระดับความต้องการการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมันที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 ($p < 0.05$) ทั้ง 5 ประเด็น กล่าวคือ เกษตรกรมีความต้องการมากกว่าการได้รับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมันในทุกประเด็น ประกอบด้วย 1) องค์ประกอบความรู้ด้านการมีส่วนร่วม 2) สื่อบุคคลในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม 3) สื่อสิ่งพิมพ์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม 4) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม 5) สื่อกิจกรรมในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม

6 แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการบริหารจัดการกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมันในอำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา

จากการศึกษาพบว่า แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการบริหารจัดการกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมันในอำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา คือ นักส่งเสริมการเกษตรมีบทบาทในการกำหนดเนื้อหา

หรือองค์ความรู้ในการส่งเสริม สนับสนุน และให้คำแนะนำการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานกลุ่มแปลงใหญ่ผ่านสื่อบุคคลไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ผู้นำชุมชน เกษตรกรต้นแบบ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยเลือกใช้วิธีการส่งเสริมที่เหมาะสมตามกลุ่มเป้าหมายได้แก่การเยี่ยมเยียนของเจ้าหน้าที่ การติดต่อที่สำนักงาน การสาธิต การบรรยาย/การอบรม การฝึกปฏิบัติ การศึกษาดูงาน เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรอำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา เห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มแปลงใหญ่ ซึ่งจะนำไปสู่การดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ข้อเสนอแนะต่อเกษตรกร

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีระดับการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับน้อยจำนวน 1 ประเด็น ได้แก่ (1) ด้านการผลิต รองลงมา เกษตรกรมีระดับการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับน้อยที่สุด จำนวน 3 ประเด็น ได้แก่ (1) ด้านการบริหารจัดการ (2) ด้านการตลาด และ (3) ด้านการเงิน ควรเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมันเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มและยกระดับขีดความสามารถของเกษตรกร การบริหารงานที่โปร่งใสและมีโครงสร้างที่ชัดเจนจะช่วยกระตุ้นให้สมาชิกเข้ามามีบทบาทมากขึ้น การพัฒนาความรู้และทักษะผ่านการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการเปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในทุกกระบวนการตั้งแต่การผลิตไปจนถึงการตลาด จะช่วยให้กลุ่มแปลงใหญ่สามารถเติบโตอย่างมั่นคงและยั่งยืน ทั้งนี้ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือและการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้จะเป็นกุญแจสำคัญที่ทำให้กลุ่มสามารถแข่งขันในตลาดและเพิ่มมูลค่าผลผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องจึงเป็นแนวทางสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมันในระยะยาว

1.2 ข้อเสนอแนะต่อเจ้าหน้าที่

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีความต้องการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน อยู่ในระดับมากที่สุด ในทุกประเด็น ประกอบด้วย 1) องค์ประกอบความรู้ด้านการมีส่วนร่วม 2) สื่อบุคคลในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม 3) สื่อสิ่งพิมพ์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม 4) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม 5) สื่อกิจกรรมในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ดังนั้น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจึงเป็นส่วนสำคัญที่มีส่วนช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการบริหารจัดการกลุ่มแปลงใหญ่ในด้านองค์ความรู้ สื่อบุคคล สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และสื่อกิจกรรมในการส่งเสริม

1.3 ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงาน

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีการได้รับสื่อกิจกรรมในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของการติดต่อที่สำนักงานในระดับปานกลาง (ร้อยละ 2.65) รองลงมาจากการเยี่ยมเยียนของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพิจารณาปรับปรุงการติดต่อและการสื่อสารผ่านสำนักงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยอาจพิจารณาการใช้ช่องทางการติดต่อที่หลากหลาย เช่น การประชุมออนไลน์ การจัด

กิจกรรมที่สำนักงาน หรือการเพิ่มช่องทางการให้คำปรึกษาและสนับสนุนแก่สมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่มีการเยี่ยมเยียนเป็นประจำเพื่อเพิ่มความสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจในความต้องการของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ได้อย่างใกล้ชิดมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพ ควรทำการวิจัยเพื่อศึกษาแนวทางและวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกในแต่ละด้าน เช่น การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในกระบวนการผลิต และการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ โดยเน้นการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการมีส่วนร่วม และความสามารถในการจัดการของกลุ่ม

2.2 การวิเคราะห์บทบาทของคณะกรรมการและผู้นำในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม การวิจัยสามารถมุ่งเน้นการศึกษาและวิเคราะห์บทบาทของคณะกรรมการหรือผู้นำในกลุ่มในการส่งเสริมและกระตุ้นให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการตัดสินใจต่างๆ โดยศึกษาแนวทางการบริหารที่มีประสิทธิภาพ เช่น การสื่อสาร การสร้างแรงจูงใจ และการบริหารจัดการความขัดแย้งในกลุ่ม

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2566) คู่มือโครงการส่งเสริมการเกษตรประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่'. สืบค้นจาก <http://www.opsmoac.go.th/sukhothai-manual-files-421991791811>
- จิรวุฒิ มงคล. (2560). ศึกษาความต้องการการส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่ของเกษตรกรในจังหวัดสกลนคร. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- เฉลิมพร ลำน้อย. (2557). การผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรอำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน. (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- ณัฐพร สุขคำปา. (2564). การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมะขาม ในตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน. โครงการจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11, 1627.
- ปรีศนา หาญวิริยะพันธุ์ กิ่งกาญจน์ เกียรติอนันต์ ขวณชื่น เตียววิไล ฉัตรสุตา เชิงอักษร ศิริพร พจนสุนทร และ สุวรรณ หาญวิริยะพันธุ์ (2551) “ การศึกษาระบบการผลิตและการตลาดลำไยสดส่งออก” สืบค้นวันที่ 6 กรกฎาคม 2567 จาก <http://it.doa.go.th/refs/search>
- ภูริรัตน์ ชันสัมฤทธิ์. (2564). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรในจังหวัด อุทัยธานี. (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

วรรณมาส แสงประทุม. (2560). การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการผลิตมังคุดแบบแปลงใหญ่ ตำบลวังโตนด อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

ศิริรัตน์ เวชสิทธิ์. (2564). การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่มแปลงใหญ่มังคุดของเกษตรกรในตำบลท่าหลวงอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี. โครงการจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11, 2193.